

Ræða: Hótel Borg, sunnudag 22. mars 1987.

Ágætu konur, systur í baráttunni.

ENN ER ANDICOMA AD VODAN INNUM
Enn erum við staddir á Borginni. Það eru nú liðin rúm 5 ár
síðan ákveðið var á fundi hér á Hótel Borg að konur skyldu
bjóða fram til borgarstjórnar hér í Reykjavík. Ári síðar
eða fyrir réttum fjórum árum, var svo ákveðið, einnig á fundi
á Hótel Borg, að bjóða fram til Alþingis.

Gaman nefði verið ef þessi fundur hér hefði verið boðaður til
að kanna hvort konur ættu ekki að bjóða fram í öllum heiminum,
en svo gott er það nú ekki. Sagan fer sér svo hægt.

Ein snjöll setning sem orðið hefur til í kvennabaráttunni hljóðar
eitthvað á þessa leið: "Ég ætlaði að frelsa heiminn, en fékk
ekki barnapiu." Því miður er það svo að það vantar ótalmargt
fleira en barnapiu, því verður heimurinn að bíða um sinn.

En lítum okkur nær og þá sjáum við að þrátt fyrr að við stöndum
í sömu sporum staðarlega séð, það er á Hótel Borg, þá er langt
frá því að við höfum staðið í stað. Svo markt hefur áunnist að
við höfum ærna stæðau til að gleðjast og vera stoltar hver af
annarri - og trúið engu blekkingartali um annað. Hinn augljósi
árangur er auðvitað að Kvennalistinn á þingkonur, sveitarstjórnar-
konur, nýja anga út um allt land, nýja frambóðslista, þó nokkurð
af prósentutölum og það sem mestu máli skiptir nýjar konur sem
komið hafa til starfa, ungar og gamlar, albúnar til að sá gras-
fræi út um allt svo grásrótin dafni. Beinan árangur baráttu er
ekki alltaf auðvelt að meta, hvað þá óbeinan, eða hvað er orsök
og hvað er afleiðing. Það er álika eins og að ætla að finna svar
við spurningunni gömlu: hvort kom á undan, eggid eða hænan,
enda skiptir það engu máli, aðalatriðið er að hænan haldi áfram
að verpa eggjum sem úr komi hænur sem aftur verpi aggjum o.s.frv.
Samt er freistandi að tala aðeins meira um árangur. Nú síðustu
daga rigndi inn á Alþingi frumvörpu, þingsályktunartillögum og
nefndarálítum um mál sem eru óvífengjanlega beinn árangur af
starfi Kvennalistans á Alþingi. Má þar nefna sex mánaða fæðingar-
orlof, lifeyrisréttindi heimavinnandi húsmæðra (mér finnst það
óparfa pjatt að kalla það heimavinnandi fólks), mat á heimilis-
störfum til starfsaldurs úti á vinnumarkaði, fjarnám og svo matti
lengi telja. Allt er þetta runnið undan rifum Kvennalistans sem
flutt nefur frumvörp um þessi mál, þó nú birtist þau í breyttri
og verri mynd og þess vandlega gætt að nafn Kvennalistans komi
þar hvergi við sögu.

Fróðlegt verkefni verður það fyrir sganfræðinga framtíðarinnar að kynna sér stefnuskrá Kvennalistans og athuga síðan þær breytingar sem uðru á stefnuskrá ánnarra flokka eftir tilkomu hans.

Það verður eflaust talið til árangurs. Sama gildir um fjölgun kvenna í sveitarstjórnum og á framboðslistum til Alþingis.

Gaman er að geta þess að við höfum lika hafat áhrif á tungumálið, þó það virðist kannski ekki mikilvægt við fyrstu sýn, er tungumál ~~við~~ það sem við notum til að tjá hugsanir okkar og veruleikasýn, og því mikilvægt hvernig hugmyndir eru orðaðar. Það hefur oft reynst konum erfitt í bókmenntum, stjórnálum ~~og~~ daglegu lífi að finna hugmyndum sinum farveg í orðaforða tungunnar. Á þessum vettvangi er ómetanlegur þáttur okkar bestu skáldkvenna og fræðikvenna, en einnig á vettvangi stjórnmála eru teikn á lofti, eða hver notaði fyrir nokkrum árum orð og orðasambönd eins og: reynsluheimur, kvennamenning, lífssýn kvenna, breytt forgangsröð, hugvit er helsta auðlindin svo dæmi séu tekin, en nú er þetta öllum tamt á tungu, en auðvitað misjafnlega ljúft. Mér hefur orðið hér nokkuð tiðrætt um árangur af starfi kvenna. Þetta er ekki gert til að guma ~~síg~~ af afrekum, heldur til að minna á að allt þetta sem ég hef hér nefnt er hjúpað þögn, þeirri sömu þögn og alltaf nefur verið hjúpað um reynslu, störf og líf kvenna. Við megum ekki taka þátt í því ~~pagnarsamstæti~~, því ef við gerum það tökum við þátt í lyginni um aðgerðarleysi kvenna. Þögn er sama og samþykki og samþykktin er um lygi. Hverfum þá frá lyginni og lítum á staðreyndir.

Hættum tali um árangur og lítum á það sem ógert er og því miður er þar af nógu að taka. En það er ekki aðgerðarleysi kvenna að kenna, fyrirstaðan er svo mikil. Netvalda og áhrifa karla, svo þéttriðið að erfitt er að komast í gegn. Konur berjast nú um á hæl og hnakka fyrir bættum kjörum. Þær eru ekki að fara fram á nein ósköp, einungis að geta lifað af sinum launum. ~~Háskólamenntaðir hjúkrunarfræðingar (gott dæmi um breytta orðanotkun)~~ er í þessu tilfelli ekki konum í hag) eru í verkfalli.

Þær, hjúkrunarfræðingarnir, fara fram á rúmar 45 þúsund kr. í byrjunarlaun. Enginn er ofsað af þeim launum í dag, a.m.k. ekki ef sá ninn sami hefur einhvern á sinu framfæri, og það hafa allflestar konur á vinnuáldri, annað hvort að hálfu eða öllu leyti. Ef ekkert verður að gert, hverfa fjölmargar þessara kvenna frá störfum um mánaðamótin mars-apríl og eru ekki einar um það. Um það bil 400 manns hafa sagt upp störfum á ríkisspítulunum, þar munar mestu um sjúkraliða, en yfirgnæfandi meirihluta þeirra sem sagt hafa upp störfum eru konur. Frá og með 1. maí hafa fóstrur sagt upp störfum af sömu ástæðum - allt of lág laun. Háskólamenntaðir kennrarar eru í verkfalli. Ekki skortir konur í þeim hópi.

3.

Nú nú skulum við spryrna við fótum og athuga málid.

Allar þær konur sem nú eru í verkfalli, eða hafa sagt upp störfum, eiga það sammerkt að hafa aflað sér mikillar menntunar. Þeim nafði nefnilega verið talin trú um að orsök lágra launa í kvenna-stéttum væri menntunarleysi. Svo þær brugðust, að þær héldu, rétt við og menntuðu sig meira. Nám í hefðbundnum kvennastéttum nefur verið lengt og oftast krafist stúdentsprófs og margar námsgreinar verið fluttar inn í Hskólann. Nú er svo komið að vilji konur afla sér starfsmenntunar, er leið þeirra oft mjög löng, sýnu lengri en margra karla, sem geta margir hverjir aflað sér starfsmenntunar strax að loknum grunnskóla. Menntun er auðvitað af hinu góða, enda töldu konur það ekki eftir sér, flykktust í skólana, - en viti menn - góðu launin létu á sér standa. Allt í einu gilti ekki góð menntun og gráður. Nú gilti að fra á rétta námsbraut. Enn einu sinni ~~síða~~ konur eftir með sárt ennið. Hvað skal nú til ráða? Ef konur mennta sig ekki, lenda þær neðst af ~~þær~~ eru ekki menntaðar. Ef þær mennta sig, lenda þær líka neðst, af því þær mennta sig ekki rétt. Og hvað er þeim nú bent á til að bæta sín kjör? Jú, þær eiga að leita í betur launuð störf, séðja hinir visu, Þorsteinn, Þórarinn, Bolli, og Jón, eða hvað þeir nú heita allir þessir með réttu menntunina. Þær verða sem sagt að reyna að sigrast á þessari ódrepandi löngun i illa launuð störf.

Segjum nú svo að ~~þeim~~ takist það og hlýði dagskipaninni. Hvað verður þá um allat þær stofnanir og vinnustaði sem konur halda gangandi? A að loka öllum grunnskólum landins? dagvistarheimilum, neilbrigðisstofnunum, elliheimilum, öllum stofnunum sem annast þjónustu og þjálfun fatlaðra? Það hlýtur að vera það eina sem við balsir, því flestir karlmenn eru svo blessunarlega lausir við þessa ódrepandi löngun í láglauastörf, að þeir fara ekki í þessi störf. Fleiri störf má tína til: Nýjustu kannanir sýna að launamunur kynjanna vex enn, í verkalýðsstétt, verslunar- og skrifstofustörfum. Fiskvinnslukonur og iðnverkakonur flestar mega sætta sig við að vinna við ómennskar aðstæðru, hreint þrælahald þar sem ~~sípan~~ hefur breyst í bónus, ekkert atvinnuöryggi og litla virðingu.

- Konur í verlsunar- og skrifstofustörfum eru varla hálfdrættingar á við karla. Skýringin er að kerlmenn eru yfirborgðair, sem er auðvitað ekkert annað en viðurkenning á því að það lifir enginn af þessum umsömdu launum, nema auðvitað konur. Hvað nú ef allar þessar konur gengju úr þessum láglauastörfum, ég tala nú ekki um ef þessar lægst-launuðstu og ~~réttindalausustu~~ af öllum, heimavinnandi húsmæður til sjávar og sveita, bættust í hópinn. Svarið er einfalt: þjóðfélagið hryndi til grunna.

Þetta koma karlmenn sem ráða ekki auga á, því þeir sjá ekki svo

langt fram í tímann. Þeir sjá ekki hluti fyrir. Þess vegna gripa þeir til skammtímalausna, lausna sem þeir vona að endist a.m.k. þeirra eigið kjörtímabil, þeirra eigin valdatíma, eða í besta falli þeirra eigin æfi. Þetta heitir að vita ekki lengra en nef manns nær. Og þetta stafar af því að karlar hafa eigin æfi sem hið endanlega markmið, ekki æfi barna sinna og barnabarna, hinna komandi kynslóða. Nútiðin er þeim miklu meira virði en framtíðin.

Eða hvernig stendur á því að þeir átta sig ekki á hvað gersit ef þeir hækka ekki umyrðalaust laun þeirra stéttar sem nú eru í verkfalli, eða hafa sagt upp störfum? Atta þeir sig ekki á því að fólk er þegar farið áð flýja þessar stéttir unnvörpum og æ færri sækja í það nám sem þessi störf byggja á? Vita þeir ekki hvað þetta hefur í för með sér, eða er þeim alveg sama af þeir sjálfir hafa lokið námi, eða jafnvel börnin þeirra? Eða er þetta kannski með ráðum gert? Vilja þeir að menntun, heilbrigði, umónnun og þjónusta sé einungis fyrir þá sem hafa peninga til að borga fyrir og treysta þeir því að þeir og þeirra börn verði í hópi þeirra útvöldu?

Eða er þetta bara skammtímalausn og ekki hugsða legnra?

Flýtur á meðan ekki sekkur, þó það fljóti að feigðarósi.

Það er þessi vitneskja um skammsýni karla sem konur verða eð bera með sér, þanni g að þær læri að þekkja styrk sinn og vitjunartíma. Og þær verða að átta sig á því að þótt léleg laun kvenna sé ein skýrasta birtingarmynd yfírráða karla yfir konum, eru þau afleiðing en ekki orsök. Orsókin liggur í hugmyndafræði karla en ekki dugleysi kvenna. Orsókin liggur í því að þeir skipa sjálfum sér hæst og til að hrapa ekki niður af tindinum, verja sig ákaft, reyna að beygja allt undir sig, náttúruna, lífið, konur, börn og alla þá sem minna mega sín, hvers kyns sem þeir eru. Gleymum því ekki að við erum ekki að tala um karla sem einstaklinga, heldur hugmyndafræði sem karlmenn hafa byggt upp, ekki allir karlmenn, heldur þeir karlmenn sem hafa haft til þess menntun, peninga, völd og aðstöðu. Hugmyndafræði og veröld hinna sterku og fáu. Þeir eru nefnilega minnihlutahópur. Það skyldu konur muna í sinna réttindabaráttu, hvar svo sem hún er háð. Og þó áfangar náist í verkföllum, uppsögnum og öðru slíku, sem eru sjálfsagðar og óumflýjanlegar a- aðgerðir, eru það einungis áfangar. Það verður að grafast fyrir rætur meinsins. Lifssýn kvenna verður að breiða sig yfir þessa ríkjandi hugmyndafræði, milda hana og mykja, og ef þörf krefur, vagga henni í svefn. Það ættum við konur að kunna. Einnig skyldu konur hafa það hugfast að þær eru ekki bara að bæta eigin hag, heldur allra þeirra sem ekki hafa olnboganga í lagi. Börn, unglingsar, aldraðir, sjúkir, fatlaðir og fjölmargir karlmenn, munu njóta góðs af. Og að lokum líka þeir sem búa á tindunum. Það er ekki of gott að búa of hátt, það er svo hrjóstrugt þar.

5.

Drögum þá niður í dalina, þar er búsaeldarlegra. Ég talaði í upphafi um byrjunarsporin sem stigin voru hér á Hótel Borg. Þá vorum við bjartsýnar, ég var með fiðring í maganum. Ég er ennþá bjartsýn, en fiðringurinn hefur breyst í hnút. Hnúturinn stafar af reiði. Ég er reið yfir þögninni, þögn fjölmíðla, þögn stjórnmálamanna, þögn allra þeirra sem einhverju ráða. Ég er reið yfir ofbeldinu, kúguninni og vegartálmunum, ~~alvæg~~^{Þóru} sama hvaða nýja leið konur velja, þar er sett hindrun á augabragði. En ég sagði líka áðan að sagan færi sér hægt. Við megum ekki laða það villa okkur sýn að þegar við lesum söguna ~~en~~ i samþjöppuðu bókarformi gerast stórkostlegar og afdrifaríkar breytingar á hálfum síðum, stundum bara í einni setningu. * Pess vegan skulum við halda áfram ótrauðar ~~og~~ og þá getur vel verið að við endum að því að leggja undir okkur svo sem eins og eina síðu í bók.

Rimreishi náið líði undi leh i augabragði.
 þaðan leyfingi þaum hje' y iðnbryldi-
~~sekk yfir~~ ~~vænt~~ nærist eins og farðar.